

בן סורר ומורה פרק שמיני סנהדרין

עד.

עין משפט נר מצוה

נה א מיי פ"א מהל' רמב"ם
הלכה י' סגנו לאוין
קפא טו"ע ח"מ פ"י מ"ה
ספ"ק א'
נ ב מיי פ"ח מהל' חובל
ומזיק הלכה י' סגנו
עשין ע טו"ע ח"מ סימן
שפ ספ"ק א'
ג [מיי שס הל' ג']:
ד [מיי שס הל' ד']:
ה ה ר ז ח מיי פ"ה מהל'
יטורי המורה הלכה א ב
ג סגנו עשין ע טו"ע י"ד
ה ס קני ספ"ק א':

מוסף רש"י

ויכול להצילו. ויכול
הנדרף להציל עצמו, באחד
מאבריו. של רודף כגון
לקטע גבלו, ולא הציל.
אלה הכנו (לעיל ב).
במצות שבמיתה הכתוב
מדרב. שהיה מתכוין
להרוג את חברו (לקמן עט.
ובניין בחובות ג).
דכתיב ואם אסון יהיה.
שמהם הלשון ונתת נפש
תחת נפש. ואפי"ם שלא
מתכוין אלף לחברו,
ואשמעין מתכוין להרוג את
זה והרג את זה מידי
(כחובות ג. ובניין לקמן
עט.). מהחייב בנפשו
הוא. כדכתיב וזאפוילו און
הורגו, דקמן ואלו מיט
להציל בנפשו הרודף את
חברו להגנו, ומנאל
שפולטין ומיזב מיתה און
כחתיב (ב"מ פ"ד). ובי
עונשין מן הדין. מדין
ק"י, לדי ממונת ומלת
עשה והלכות עבודת ופסולי
קדשים אמה למד מקי"
אלל לא אהדות ועונשין
(תריגה י"א). בפרהסיא.
יש מילת ששה, שיואל לתון
ולמדין ממנו תללן קדושת
הסם (ע"ז ב). למא
נאמר בכל מאדך. יאמר
החביב שכן וכל שכן שאינו
חביב (יומא פב. ובניין
פסחים כה). לכך נאמר
בכל מאדך. מן החביב
עליך (ברכות סא). לפי
שפספמיס שיה חביב
ופעמים שזו חביב, לכך
הולכין שפיר לומר אהוב
את כולךך יזמר מן החביב
לפספמיס (פסחים כה). כי
כאשר יקום. נענשה
המאורסה חביב (יומא פב).
וכי מה למדנו מרודף.
כאן לפטור את האונס,
דקאמר ליה קרף און לנערה
מטא מות כי כאשר יקום
איש, דמשמע כי יהי להסם
לאונס פטור הכי נמי פטורה
(ע"ז עג). שהיא משפט
הכולל כן משפט הדבר הזה
(יומא פב). והלא פירש בה
לאונס פטור דכתיבי ולנערה
לא משפט דכך (פסחים
כה). הרי זה בא ללמד
ונמצא למד. אלא משמע
שהו על למד על הנערה
ומנאל שנתבז כאן ללמוד
הימנה, כלומר מנאל אף
למד, דמשום מילי אחיני
איתקוש ומתייבחי יליפי
ממדדי (לעיל עג). והכי
קאמר כרולא נענשה שפירן
שון, כמו (שע"ה כד) והיה
כעס כהן, ולא נאמר והיה
הסם כסין (פסחים כה).
מה נערה המאורסה.
ניתן רשות לרואה שהוא

רצ פפא אמר. הא דקתני אחרתו יש לה קנס במפותה קאמר דבת קנסא נמי היא ולהלילה לא ניתן דהא אינה מקפדת: אבי אמר. לעולם
באנוסה ובגון דיכול המזיל להציל באחד מאבריו של זה שלא ניתן להורגו מעתה ור' יונתן בן שאול היא: ויכול. הנדרף או הרואח להציל
באחד מאבריו ולא הציל אלא בנפשו נהרג עליו: במלות צממיה. שהיא מתכוין להרוג את חברו והכה את האשה הכתוב מדבר: דכתיב
ואם אסון יהיה. ואלו לא מתכוין להרוג דשוגג הוא אמאי מקטייל אלא לאו ש"מ במתכוין וסתם רואח ניתן להצילו בנפשו כדאמרין לעיל [עג]. וזה
רודף היה שיהיה מתכוין ואפי"ה כתיב
דלם לא יהיה אסון שאין כחן חביב
מיתה ענוש יענש דמי ולדות: אי
אמרם בשלמא וכו'. כגון שיכול הרואח
להציל באחד מאבריו דהוא לא ניתן
להורגו הלכך אין כחן מיתה ויענש:
אלא אי אמרת וכו'. אמאי יענש הא
רודף הוא וניתן להציל בנפשו: דילמא
שמי הכא. להכי תליל ואפי"ה דלחייב
ד מיתה משום דמיתה לזה ותשלומין
לזה המיתה והתשלומין אינן באין לו
ע"י אדם אחד שהמיתה בזה עליו
בשציל חברו שהיה מריב עמו
והתשלומין דבעל האשה לא דמינש
דעלמא הוא הלכך לא דמיפטר
מתשלומין דהאי משום חביב מיתה
דמיחייב אהדיך: לא שגא. אם היה
כחן חביב מיתה אין חילוק להתחייב
תשלומין בין שהמיתה בזה עליו בשציל
עגל התשלומין בין שצאה עליו בשציל
אחר פטור: מהחייב בנפשו הוא.
כדכתיב וז שהרי ניתן להציל בנפשו
ואפי"ה דלמא הללו של שאר כל אדם
הן דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור:
ורודף שהיה רודף. אחר חברו להורגו
זה רודף אחריו להצילו ושיכר את
הכלים וכו': סבר לה כחבוב. צעזכות
כוכבים דעונשים מן הדין והדר יליף
שבת בחלול חלול מעבודת כוכבים
מחלליה מות יומת (שמות לא) ומורעך
לא תמן להעביר למולך ולא תחלל
(ויקרא יח): נסוה. שם האיש: יעבור
ואל יהרג. ומי בהסם ולא שימות בזה:
הוץ מעצורו כוכבים וכו'. לקמן יליף
לה: בפרהסיא. לקמן [ע"ז] מפרש כמה
פרהסיא: לא תחללו. בפרהסיא איכא
חלול הסם זרין לקדש את הסם והו
ונקדשתי ומרעו נפשו על אהבת זרין:
ואהבתי אס' אלהיך. משמע שלא
תמירנו צעזכות כוכבים: לכך נאמר
וכו'. כלומר תהא אהבתו חביבה לך
יותר מכל החביב לך: מה רואח יהרג
ואל יעבור. ואם אמר לו הוי רואח
והרוג את הנפש ואם לאו הריני הורגך
יהרג ואל יעבור: צבא הוא. שלא
מנחה נפש חברו דליכא תמתי אבוד
נשמה ועבירה מפני נפשו דליכא אלא
חלף אבוד נשמה והוא לא יעבור דכי
אמר רחמנא לעבור על המלות משום
ומי בהסם משום דיקרה בעיניו נשמה של
ישראל והכא גבי רואח כיון דסוף סוף
איכא חיוב נשמה למיה יהא מותר
לעבור מי יודע שנפשו צבינה ליוצרו
יותר מנפש חברו הלכך דביה המוקס
לא ניתן לדחות: מרי דוראי. אדון
עירי ונכרי הוה: מאי חוסיס דדמא
דידך סומק טפי. מי יודע שהיא דמן
חביב ונאלה ליוצרך יותר מדם חבריך

רב פפא אמר במפותה ודברי רבא אביי
אמר ביכול להציל באחד מאבריו ונתן
בן שאול היא דתניא רבי יונתן בן שאול
אומר רודף שהיה רודף אחר חברו להורגו
ויכול להצילו באחד מאבריו ולא הציל נהרג
עליו מאי טעמא דרבי יונתן בן שאול דכתיב
וכי יצאו אנשים (יהודו) וגו' וא"ר אלעזר
במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב
ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש ואפי"ה
אמר רחמנא ולא יהיה אסון ענוש יענש אי
אמרת בשלמא יכול להציל באחד מאבריו
לא ניתן להצילו בנפשו היינו דמשכחת לה
דיענש כגון שיכול להציל באחד מאבריו

אלא אי אמרת יכול להציל באחד מאבריו נמי ניתן להצילו בנפשו היכי
משכחת לה דיענש דילמא שאני הכא דמיתה לזה ותשלומין לזה (א) לא שנא
דאמר רבא רודף שהיה רודף אחר חברו ושיכר את הכלים בין של נדרף
ובין של כל אדם פטור מאי טעמא מתחייב בנפשו הוא ונדרף ששיכר את
הכלים של רודף פטור של כל אדם חייב של רודף פטור שלא יהא ממונו
חביב עליו מגופו של כל אדם חייב שמציל עצמו בממונו חברו ורודף שהיה
רודף אחר רודף להצילו ושיכר את הכלים בין של רודף בין של נדרף בין של
כל אדם פטור ולא מן הדין שאם אי אתה אומר כן נמצא אין לך כל אדם
שמציל את חברו מיד הרודף: אבל הרודף אחר בהמה: תניא רשב"י אומר
העובד עבודת כוכבים ניתן להצילו בנפשו מק"ו ומה פגם הדיוט ניתן להצילו
בנפשו פגם גבוה לא כל שכן וכי עונשין מן הדין קא סבר עונשין מן הדין
תניא רבי אלעזר ברבי שמעון אומר המחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו
סבר לה כאבוב דאמר עונשין מן הדין ואתיא שבת בחילול חילול מעבודת
כוכבים א"ר יוחנן משום ר"ש בן היוצדק נימנו וגמרו בעליית בית נתוה בלוד
יכל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג הוץ
מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים ועבודת כוכבים לא והא תניא
א"ר ישמעאל מנין שאם אמרו לו לאדם עבור עבודת כוכבים ואל תהרג
מנין שיעבור ואל יהרג ת"ל ויחי בהם ולא שימות בהם יכול אפילו
בפרהסיא תלמוד לומר ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי אינהו דאמר
כ"א דתניא ר"א אומר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאדך אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל
מאדך למה נאמר בכל נפשך אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו
לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך
נאמר בכל מאדך גילוי עריות ושפיכות דמים כדכתיב דתניא רבי אומר כי
כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו מרודף
מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש רוצח נערה המאורסה מה
נערה המאורסה ניתן להצילו בנפשו אף רוצח ניתן להצילו בנפשו ומקיש
נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג
ואל תעבור רוצח גופיה מנא לן סברא הוא דההוא דאתא לקמיה דרבה
ואמר ליה אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלגיא ואי לא קטלינא לך אמר ליה
לקטלוך ולא תיקטול מי יומר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא
סומק טפי כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזרת המלכות
ואבל בשעת גזרת המלכות אפי"ה מצוה קלה יהרג ואל יעבור כי אתא רבין א"ר
יוחנן אפי"ה שלא בשעת גזרת מלכות אלא אמרו אלא בניענא אבל בפרהסיא אפי"ה
מצוה קלה יהרג ואל יעבור מאי מצוה קלה אמר רבא רב רב יצחק אמר רב
אפילו

רצ פפא אמר. הא דקתני אחרתו יש לה קנס במפותה קאמר דבת קנסא נמי היא ולהלילה לא ניתן דהא אינה מקפדת: אבי אמר. לעולם
באנוסה ובגון דיכול המזיל להציל באחד מאבריו של זה שלא ניתן להורגו מעתה ור' יונתן בן שאול היא: ויכול. הנדרף או הרואח להציל
באחד מאבריו ולא הציל אלא בנפשו נהרג עליו: במלות צממיה. שהיא מתכוין להרוג את חברו והכה את האשה הכתוב מדבר: דכתיב
ואם אסון יהיה. ואלו לא מתכוין להרוג דשוגג הוא אמאי מקטייל אלא לאו ש"מ במתכוין וסתם רואח ניתן להצילו בנפשו כדאמרין לעיל [עג]. וזה
רודף היה שיהיה מתכוין ואפי"ה כתיב
דלם לא יהיה אסון שאין כחן חביב
מיתה ענוש יענש דמי ולדות: אי
אמרם בשלמא וכו'. כגון שיכול הרואח
להציל באחד מאבריו דהוא לא ניתן
להורגו הלכך אין כחן מיתה ויענש:
אלא אי אמרת וכו'. אמאי יענש הא
רודף הוא וניתן להציל בנפשו: דילמא
שמי הכא. להכי תליל ואפי"ה דלחייב
ד מיתה משום דמיתה לזה ותשלומין
לזה המיתה והתשלומין אינן באין לו
ע"י אדם אחד שהמיתה בזה עליו
בשציל חברו שהיה מריב עמו
והתשלומין דבעל האשה לא דמינש
דעלמא הוא הלכך לא דמיפטר
מתשלומין דהאי משום חביב מיתה
דמיחייב אהדיך: לא שגא. אם היה
כחן חביב מיתה אין חילוק להתחייב
תשלומין בין שהמיתה בזה עליו בשציל
עגל התשלומין בין שצאה עליו בשציל
אחר פטור: מהחייב בנפשו הוא.
כדכתיב וז שהרי ניתן להציל בנפשו
ואפי"ה דלמא הללו של שאר כל אדם
הן דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור:
ורודף שהיה רודף. אחר חברו להורגו
זה רודף אחריו להצילו ושיכר את
הכלים וכו': סבר לה כחבוב. צעזכות
כוכבים דעונשים מן הדין והדר יליף
שבת בחלול חלול מעבודת כוכבים
מחלליה מות יומת (שמות לא) ומורעך
לא תמן להעביר למולך ולא תחלל
(ויקרא יח): נסוה. שם האיש: יעבור
ואל יהרג. ומי בהסם ולא שימות בזה:
הוץ מעצורו כוכבים וכו'. לקמן יליף
לה: בפרהסיא. לקמן [ע"ז] מפרש כמה
פרהסיא: לא תחללו. בפרהסיא איכא
חלול הסם זרין לקדש את הסם והו
ונקדשתי ומרעו נפשו על אהבת זרין:
ואהבתי אס' אלהיך. משמע שלא
תמירנו צעזכות כוכבים: לכך נאמר
וכו'. כלומר תהא אהבתו חביבה לך
יותר מכל החביב לך: מה רואח יהרג
ואל יעבור. ואם אמר לו הוי רואח
והרוג את הנפש ואם לאו הריני הורגך
יהרג ואל יעבור: צבא הוא. שלא
מנחה נפש חברו דליכא תמתי אבוד
נשמה ועבירה מפני נפשו דליכא אלא
חלף אבוד נשמה והוא לא יעבור דכי
אמר רחמנא לעבור על המלות משום
ומי בהסם משום דיקרה בעיניו נשמה של
ישראל והכא גבי רואח כיון דסוף סוף
איכא חיוב נשמה למיה יהא מותר
לעבור מי יודע שנפשו צבינה ליוצרו
יותר מנפש חברו הלכך דביה המוקס
לא ניתן לדחות: מרי דוראי. אדון
עירי ונכרי הוה: מאי חוסיס דדמא
דידך סומק טפי. מי יודע שהיא דמן
חביב ונאלה ליוצרך יותר מדם חבריך

תורה אור השלם
1. וְכִי יִצְוּ אֲנָשִׁים וַיִּגְפוּ
אִשָּׁה קְדָה וְיִצְאוּ לְיָדָהּ
וְלֹא יִהְיֶה אִסוּן עִנְשָׁה
יִעֲשֶׂה כְּאִשֶּׁר יִשְׁרֵת עֲלֶיהָ
בְּעַל הָאִשָּׁה וְיָתֵן
בְּפִלְלִים: מִשּׁוּם כֹּחַ כֵּב
וְאִם אִסוּן יִהְיֶה וְיִתְקַח
נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ:
שמות כב
3. וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַשֶּׁבֶת
כִּי קִדְשָׁהּ הוּא לְכֶם
לְהַעֲלִיָּה מוֹת יִמָּוֶת כִּי
כָּל הַעֲשֵׂה בָּהּ מִלְּאֵכָה
וְיִבְרָתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת
מִקְרַב עִמָּךְ:
שמות לא יד
4. וּמִיָּדֶךָ לֹא תִקַּח
לְהַעֲבִיר לְמִלְכָּה וְלֹא
תַחֲלֹל אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ
אֲנִי ה':
ויקרא יח כא
5. וְשִׁמְרָתֶם אֶת חֻקֵּי
וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל
אֲתָם הָאֲדָם וְיָדִי בָּהֶם אֲנִי
ה': ויקרא יח א'
6. וְלֹא תַחֲלֹל אֶת שֵׁם
קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּרוּחַ בְּנִי
יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה'
מקדשכם:
7. וְאֲבָהָת אֶת אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ
וּבְכָל מֵאֲדָרְךָ: דברים ו ה'
8. וְלִנְעָר לֹא תַעֲשֶׂה דָבָר
אֵין לִנְעָר חֵטָא מִתּוֹת כִּי
כְּאִשֶּׁר יִקְוֶה אִישׁ עַל
רַעְיוֹ וְרִצְחוֹ וְנֶפֶשׁ כֵּן
יִדְרֹךְ הַזֶּה:
דברים כב כו

גיליון הש"ס

גבי' יעבור ואל יהרג הוץ.
ע"י סוטה י"ג מוס' ד"ה
ט"ז:

הגהות הב"ח

(א) גבי' ותשלומין לזה כי
ע"י לעיל דף ט"ז ובבב'
דף ט"ז ע"ה כחוס':
(ב) הו"ב ד"ה קסנר וכו'
כדמפרש בפקק ארבע
מיתות:

רודף אחיה שיוצא ממנו בנפשו של רודף, כדכתיב ואין מושעו לה, אם אס' יכול להצילו באחד מאבריו ייהרגו (שם ובניין יומא פב). מה רוצח יהרג ואל יעבור.
לא אמר לו הרוג חברי ואלו לא הורגו אותך, יהרג ואל יעבור עבירה זו (ובניין פסחים שם). אף נערה המאורסה. אם יאמר עובד לרודף חייב לו חייבה, יהרג ואל יעבור, אבל היא אינה מצויה למסור את נפשה,
דהא אינה עושה כלום דקדקע עולם בעלמא הוא, וליכא דברא אהמר (יומא שם). ושפיכות דמים גופיה מנולך. דיכתיב ואל יעבור (שם ובניין פסחים שם). שולטן של כפי ששאל לך (יומא שם). דורא, כפי
(קדושין שם). מי יומר דדמא דידך סומק טפי. כלומר מה דעתך למשיר מילתא משום ומי בהסם ולא שימות בהסם, טעמא על דבר לפי שחביבה נפשו של ישראל לפני המקום יותר מן המלות, אמר הקב"ה הטבל המלוא ויחיה זה, אבל
עשיו שיש כחן ישראל נהרג והמלוא בטילה, למא ייעבד בעיני המקום לעבור על המלות, למא יהיה דמן חביב עליו יותר מדם חבריך ישראל (יומא שם). ובניין פסחים שם) מי יאמר שנפשו חביבה לפני המקום יותר מכל, וילמא של
זה חביבה טפי עליו ומנאל עבירה נעשית ונפש אבודה (פסחים שם).